

Az első harminc év

A Fészek Galéria jubileumi kiállításai

■ Fészek Galéria, 2011. X. 26–2012. I. 13.

A Fészek Galéria a hazai művészeti élet exkluzív helyszíne, mely patináját történeti falaiban, progresszivitását függetlenségében deklarálja. A Fészek az egyik első „egyszemélyes” galéria volt tulajdonképpen már a 60-as évek elejétől kezdve. Szellemét, elhivatottságát és persze működtetését tekintve is független: Molnár Éva, a napjainkban 85. évében járó, páratlan aktivitással, frissességgel tevékenykedő művészet-

történész a létrehozója, lelke, motorja a legendás Fészek Művészklubban működő kiállítótermeknek és nem utolsó sorban a maga nemében művészettörténeti jelentőségű könyvtárnak.

A Fészek Művészklubról, azaz a festők építésszek, szobrászok zenészek, énekesek, komédiások 1901-ben alapított egyesületéről talán kevésbé köztudott, hogy az alapítók többsége a magyar képzőművészet képvi-

selői voltak: Benczúr Gyula, Fadrusz János, Fényes Adolf, Kernstok Károly, Lechner Ödön, Rippl-Rónai József, Stróbl Alajos, Szinyei Merse Pál, Újházi Ede, Vaszary János. A Fészek-beli társaságok, a Kertész utca sarkán, aztán egyre csak bővültek, s a Japán, az Abbázia, a New York kávéházakkal karöltve a Fészek a művészek bohém életterévé vált,

Lakner László:
Befejezetlen kép
(Film)
1963-64, olaj, vászon, 119x140 cm



s mint ilyen, alkotóhelyé is, szerencsére a kávéházakkal ellentétben lényegében épségben átvészelve a 20. század történelmi traumáit.

Molnár Évának azonban a tökéletes újrakezdést, a legmerészebb döntést hozta el 1957 tele, amikor is a klub könyvtárosaként rögtön 48 nyugati (!) folyóirat megrendelésével indított. Aztán egy kis szünet következett, és az újrainyitáskor, a 60-as évek elején, a könyvtár következetesen bővült a nyugati „fertővel”. Így történhetett, hogy a Fészek Művészklub kínálta testi-lelki táplálék a művészek számára, az Európai Iskola mestereitől kezdve a nagy generáció tagjaiig napi szükségletté vált, s a szinkronitás revelatív élményével ajándékozta meg a művészeket; napi rutinná válhatott a nemzetközi művészeti lapok, könyvek forgatása. A kortárs művészettel foglalkozni szándékozók, a korszerű kifejezésmódokat keresők nemzedékei nőttek fel a könyvtár könyvein és lapjain, hogy aztán a mai napig kamatoztathassák az ott látottakat.

Az „uralkodó osztály” a képzőművészet terén akkoriban a Kilencek csoport volt. Molnár Éva lényegében velük szemben, a kiállítási lehetőség közelébe se jutó modern, avantgárd szellemiséget képviselő alkotók „kedvéért” (kezdetben a klub különböző, megürült helyiségeiben) hozta létre a napjainkban 30. évfordulóját ünneplő galériáját. A Fészek egy sajátos, valamennyi művészeti ágra vonatkozó – az aczéli kultúrpolitikának megfelelő – zárvány volt, ennek minden előnyével és hátrányával. A korszellemhez illően Molnár Évának is retorziók lehetőségével kellett szembenéznie. Az elmúlt három évtizedben a klasszikus magyar avantgárd tradícióit csatlakoztatva az éppen itt és most progresszív törekvéseihez – ekként lett a modern, posztmodern és a jelenlegi, nevezzük ek-

lektikus magyar képzőművészeti élet hiteles fóruma a Fészek.

„Nyitás – ezzel a címmel nemcsak első kiállításunk jellegét, hanem a Fészek Művészklub kiállítótermének szellemét kívántuk meghatározni. Nyitottnak lenni, képesnek lenni továbblépni új kifejezési területek felé, képesnek lenni befogadni új jelenségeket, anélkül, hogy pusztán divatot, ízlésbeli újhullámokat követnénk, nyitottnak lenni a valóság új mozanatai iránt – ez minden valóban jelentős művész tulajdonsága. (...) Galériánk megnyitását éppen ezért érdemes ezzel a szellemi, szakmai programmal, az új művészet megértését vállaló művészetszemlélettel összekapcsolni. (...) Minden törekvés és minden hiteles egyéni út felé a teljes nyitottság, bizalom, megértés és érdeklődés álláspontját szeretnénk képviselni – egyetlen kritérium a művek színvonala.”¹¹

Az 1981-es krédó ma sem lehetne korszerűbb. A nyitás deklarációja felteveli az előzményeket, elsőként az Európai Iskola szellemiségét, a még élő, aktív művészegyéniségeket, majd a 60-as évek végétől, az ún. nagy generációt: Bak Imre, Hencze Tamás, Lakner László, Konkoly Gyula, Nádler István, Jovánovics György, Frey Krisztián stb. személyét s a túrt, leginkább tiltott művészetét. A Fészek későbbi „remake” kiállításai művészettörténeti jelentőségűek, visszaillesztőtüköriből mutatják meg a 20. század avantgárd, européer szellemiségű magyar művészet tendenciáit, ismeretlen értékeit. Ez a körülmény és egyáltalán, a honi avantgárdot megtestesítő klasszikusok mellőzöttsége inspirálta a Fészek, azaz Molnár Éva koncepcionális bemutatóit. Ezekhez a bemutatókhoz ugyanakkor nélkülözhetetlenek voltak a „vendégek” is, a helyzetbe hozó, hozott művészettörténészek: Keserü Katalin új tematikus összefüggéseket feltáró tárlatai

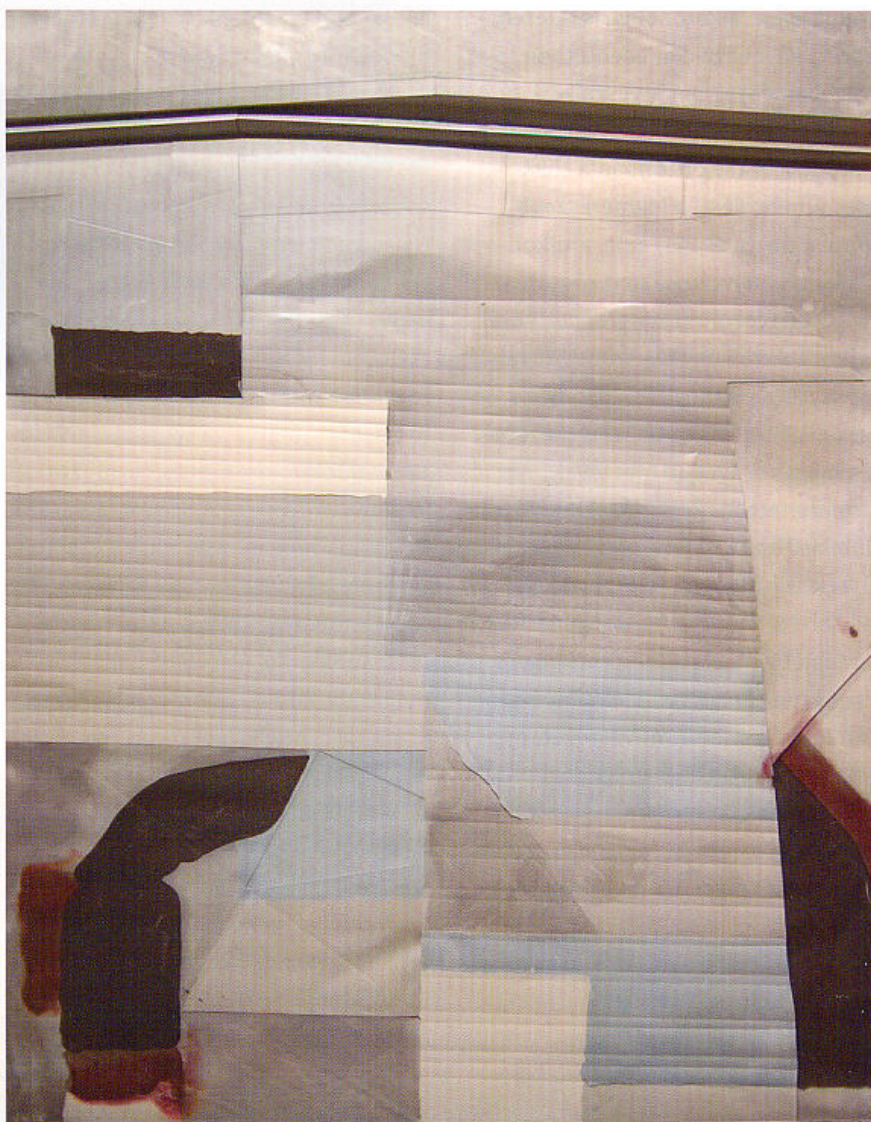
(*Többféle realizmus, A művészet teremtészet*), a Sinkovits Péter animálta Iparterv-kiállítások up to date bemutatása (*Hommage à Iparterv I-IV.*, 1988-1989), mely nemcsak az említett nagy generáció megidézése kívánt lenni, hanem a 80-as évek festészeti prosperitásának előzményeire világított rá. Molnár Éva koncepciójának további építőkövei a *Jelek a 60-as évekből* című sorozat, melynek különleges fejezete volt *Konkoly Gyuláé*, aki több évtizednyi emigráció után a Fészekben többek között rekonstruálta a *Vérző emlékmű* című, 1969. október 23-án kiállított inkriminált „jégobjektjét”. 1985-ben *Újraértelmezett hagyomány* címmel Lossonczy Tamás, Korniss Dezső oeuvre-jét felidéző tárlatok megrendezésére került sor. Korniss folklór ihlette motívumai, a fejsorozat darabjai, az Illuminációk és más enigmatikus képek kerültek a falakra. (Korniss katalógusában hívta fel a figyelmet Molnár Éva arra, hogy az akkor kiosztott posztumusz Kosuth-díjat egyedül Korniss nem kapta meg – máig sem – tehetjük hozzá).

A Fészek-kiállítások, az azokhoz kapcsolódó szakmai eszmecserék kivételes erénye az újabb és újabb összefüggések, a relációk felvetése, keresése, melynek egyik logikus következményeként értelmezhetjük többek között Hegyi Lóránd kedvezményezéseit, lényegében a magyarországi transzavantgárd kibontakoztatását. Az ún. hommage-kiállítások után az *Új szenzibilitás*, a *Kép '84* című tárlatok felvezetéseivé váltak az új szenzibilitás prezentálásának. Ugyancsak Hegyi szervezésében jöttek létre a galériában azok a bilaterális bemutatók is, melyek a 80-as évek közepétől osztrák-magyar cserekapcsolatokat, mai kifejezéssel élve rezidens kapcsolatokat eredményeztek.

A jubileumi csoportos kiállítások mindhárom részében az egyes művek újrafelfedezése mellett a pár-

beszéd, sőt a nemzedéki párbeszéd dominált. Az első részben válogatott műveket, Hencze Tamás, Kovács Lola, Lakner László, Fehér László, Bak Imre Szász Sándor, Szilágyi Teréz, Haász Katalin festményeit láthattuk. A mesterek „hozadéka” a formabontó attitűd, míg a fiataloké a konzolidált festőiség; több mint négy évtizedet átfogó összetett képlet. A legrecentebb művet, *Lakner Befejezetlen kép* című, 1964-es festményét emelem ki: ez a kép az alkotó szemében e kiállítás kapcsán revelatív módon aktualizálódott, mégpedig azért, mert egy, a nemzetközi sajtóban Lakner által talált Kadhafi holttestéről és kivégzőiről készült fotó kísértetiesen modellálja Lakner pop artos, szürrealisztikus montázs-kompozícióját, s nem utolsó sorban felveti a halál leképezésének-megjelenítésének öszszes dilemmáját. Ha úgy tetszik, a helyzet éppen fordított, mint a *Varrolányok* című nevezetes műve esetében; ezúttal az élet az, ami leképezi a művészetet.

Az évfordulós kiállításorozat második részében Gajzágó Donáta, Halász Károly, Jovánovics György, Kelemen Zénó, Konkoly Gyula, Nádler István, Nemere Réka, Ötvös Zoltán művei szerepeltek. Két művészgeneráció munkái felelgetnek egymásnak. Így például Halász Károly síkgeometriát fotórealizmussal elegyítő, szenzibilis eklektikája Nemere Réka minimalista ábrázolást festőiségben feloldó képével, míg Nádler feszességet és a gesztus spontanitását drámai energiákká szublimáló festményével Kelemen Zénó egyenértékű térplasztikája alkot egy-egy látványegységet. A tárlat amolyan uniszónó darabja Jovánovics György színes gipsz-reliefje, munkásságának egyik legszebb táblaképnői képviselője. A tiszta plasztikai kifejezés, a percepció esztétikája ez, ahol az expresszivitás eliminálódik, majd felerősödik az



Jovánovics

György:
Színes relief
1988, gipsz,
115x90 cm

absztrakció „elviselhető könnyűségében”. A harmadik válogatás-tárlat Baranyay András, Frey Krisztián, Kelemen Károly, Köves Éva, Maurer Dóra, Pinczehelyi Sándor, Szabó Ábel, Szirtes János, Mulasics László műveinek ad teret. Itt ismét a galéria kiállításaira oly jellemző minőségkeresést érhattük tetten, az egyes életműveket, műveket tekintve szinte rejtett tartományokra nyílt betekintés, mint például Frey esetében, ahol egy olyan gazdag festőiség tárlult fel, mely látnivalóan a szürke hegemoniájáról szól. Mulasics esetében (mint az előzőleg idézett Jovánovics műnél) valami időtlen frissesség, a testet öltött, konkretizálhatatlan

konkrétum ambivalenciája tartja fogva – tartósan – a szemlélőt.

„Reméljük, hogy programunk mindvégig eleven és nyitott szellemi magatartást fog tükrözni: de tudjuk, hogy szándékunk és munkánk eredményessége bizonyára csak több év távlatából ragadható meg.”² És így is lett. A remény 30 évnyi távlatot nyert, a kortárs magyar művészet hiteles helyet – egy pesti kis magyar művészettörténet a folyamatos jelenben ragozódik. Mondhatjuk: csendes sikertörténeté.

Jegyzet:

¹Részlet a *Nyitás I-II.* című, a Fészek Galériát felavató két részes kiállítás bevezetőjéből (1981. X. 6–XI. 22.)

²Uo.